

Стародубцева Лідія Володимирівна,

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри медіакомунікацій
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
orcid.org/0000-0002-8259-4775
l.starodubtseva@karazin.ua*

Петренко Дмитрій Володимирович,

*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри теорії культури і філософії науки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
orcid.org/0000-0001-6771-2916
d.v.petrenko@karazin.ua*

МЕДІАПАМ'ЯТЬ І ВІЙНА В ЕПОХУ ДИДЖИТАЛ ЯК ПРЕДМЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ РЕФЛЕКСІЙ

Статтю присвячено огляду сучасних культурологічних досліджень на тему медіапам'яті та війни в епоху диджитал. Розглядається взаємна кореляція між концептами медіа, пам'яті і війни як основа для розробки культурологічних інтерпретацій. Продемонстровано важливе значення концепцій колективної пам'яті Моріса Альбвакса, культурної пам'яті Яна та Аляйди Ассман, "місць пам'яті" П'єра Нора для сучасних культурологічних досліджень медіапам'яті.

Особливу увагу приділено теоретичним дослідженням інституційно-політичних аспектів формування воєнної пам'яті, що спираються на соці політичні і культурологічні підходи. Цей напрям є важливим для розуміння формування наративів, що є основою вшанування та музеєфікації пам'яті про війну. Обґрунтовано вагому значущість просторово-символічних місць пам'яті про війну та їхньої ролі у формуванні ідентичності. Розглянуто проблематику сучасних досліджень травматичної пам'яті та постпам'яті в поєднанні культурологічних, психоаналітичних і наративних досліджень. На основі робіт Кеті Карут визначено травму війни як повторювану подію, що не піддається асиміляції, а завдяки розвідкам Джеффри Александера у галузі культурної травми і колективної ідентичності подія війни осмислена як основа для формування афективних спільнот пам'яті, які не можуть бути повною мірою вписані в символічну інтеграцію.

Визначено концептуальні вектори розуміння взаємозв'язку медіа і війни в перспективі культурологічного аналізу. Зокрема, продемонстровано евристичний потенціал концепцій симулякру Жана Бодрієра, диджитальної війни Вільяма Мерріна, мілітейнменту Роджера Штала. Розглянуто дослідження медіапам'яті та війни, присвячені Україні, виділено основні напрями цих досліджень як українських, так і зарубіжних вчених. Визначено основні теоретичні підходи до вивчення медіапам'яті про війну в епоху диджитал, що складають сучасний концептуальний інструментарій для культурологічного осмислення війн ХХІ століття та їхньої репрезентації в медіа.

Ключові слова: візуальні медіа, епоха диджитал, культурна пам'ять, медіавійна, медіапам'ять, наратив, постпам'ять, травма, травматична пам'ять.

Starodubtseva Lidiya,*Doctor of Science (Philosophy), Professor,
Professor at Media Communications Department
V. N. Karazin Kharkiv National University
orcid.org/0000-0002-8259-4775
l.starodubtseva@karazin.ua***Petrenko Dmitry,***Doctor of Science (Philosophy), Professor,
Head of the Department of Theory of Culture and Philosophy of Science
V. N. Karazin Kharkiv National University
orcid.org/0000-0001-6771-2916
d.v.petrenko@karazin.ua*

MEDIA MEMORY AND WAR IN THE DIGITAL AGE A CULTURAL STUDIES PERSPECTIVE

The article provides an overview of contemporary cultural studies research on media memory and war in the digital age. It examines the interrelation between the concepts of media, memory, and war as a foundation for developing cultural interpretations. Particular attention is given to the theoretical significance of the concepts of collective memory proposed by Maurice Halbwachs, cultural memory developed by Jan and Aleida Assmann, and Pierre Nora's notion of lieux de mémoire ("sites of memory") for contemporary cultural studies of media memory.

Special emphasis is placed on theoretical research addressing the institutional and political dimensions of the formation of war memory, drawing on sociopolitical and cultural studies approaches. This line of inquiry is important for understanding the formation of narratives that underlie the commemoration and musealization of war memory. The study highlights the significance of spatial-symbolic sites of war memory and their role in the formation of identity.

The article also addresses contemporary research on traumatic memory and postmemory within the framework of cultural, psychoanalytic, and narrative studies. Drawing on the works of Cathy Caruth, war trauma is conceptualized as a recurring event that resists assimilation. At the same time, Jeffrey Alexander's studies of cultural trauma and collective identity allow the event of war to be understood as a basis for the formation of affective communities of memory that cannot be fully integrated into symbolic structures.

The article identifies key conceptual vectors for understanding the relationship between media and war from the perspective of cultural analysis. In particular, it demonstrates the heuristic potential of Jean Baudrillard's concept of the simulacrum, William Merrin's concept of digital war, and Roger Stahl's concept of militainment. The study also reviews research on media memory and war related to Ukraine, highlighting the main directions of both Ukrainian and international scholarship in this field. Finally, the article outlines the principal theoretical approaches to the study of media memory of war in the digital age, which together constitute the contemporary conceptual toolkit for the cultural interpretation of twenty-first-century wars and their representation in the media.

Key words: visual media, digital age, cultural memory, media memory, media war, narrative, postmemory, trauma, traumatic memory.

Вступ. Повномасштабна російсько-українська війна радикально трансформувала способи фіксації, поширення та осмислення травматичного досвіду смерті, болю, насильства, руйнацій. Війна стає подією "в прямому етері" і водночас об'єктом миттєвого архівування у цифровому просторі, що слугує не лише місцем пам'яті, а й полем її перманентної реконфігурації. Не перебільшенням було б стверджувати, що Україна сьогодні демонструє світові безпрецедентний спосіб документувати і зберігати цифрові свідчення війни в режимі

real-time, новий тип медіапам'яті. З огляду на це актуальність обраної теми осмислення досвіду медіапам'ятування, "травмованого війною", є більш ніж очевидною. Проблемне поле наших пошуків може бути окреслено питанням, якою мірою визначення специфіки взаємних кореляцій між медіа, пам'яттю і війною може слугувати аналітичною рамкою для культурологічної інтерпретації феномена медіапам'яті в реаліях повномасштабної російсько-української війни.

Аналіз досліджень та публікацій. З метою розв'язання поставленої проблеми логічно

перш за все звернутися до серії праць, що належать до “золотого фонду” досліджень пам’яті (Memory Studies) з їхніми реперними точками – концептами “колективної пам’яті” французького культуролога та соціолога Моріса Альбвакса (Maurice Halbwachs, 1992), “культурної пам’яті” німецьких культурологів Яна та Аляйди Ассман (Jan Assmann, 2011, Aleida Assmann, 2011) і “місць пам’яті” французького історика П’єра Нора (Pierre Nora, 2014). На цьому фундаменті ґрунтується більшість сучасних досліджень *взаємозв’язку пам’яті і медіа*, серед яких найбільш вагому значущість мають наукові розвідки британського дослідника Ендрю Госкінса, який фокусує увагу на взаємодії медіа і пам’яті в контексті т. зв. “кон’єктивного повороту” (Andrew Hoskins, 2011; 2017a; 2023); німецької культурологині Астрід Ерл, присвячені медіа як інструменту конструювання пам’яті (Astrid Erll, 2008; 2009; 2011; 2025); британських медіатеоретиків Джоанн Гарде-Хансен і Ред Чідгей, які аналізують пам’ять, музеї та архіви як компоненти візуальної медіакультури (Joanne Garde-Hansen, 2011; Red Chidgey and Joanne Garde-Hansen, 2024); ізраїльських вчених Мотті Нейгера, Орена Маєрса і Ейяля Зандберга, які розглядають проблему медіапрезентації пам’яті жертв Голокосту (Motti Neiger, Oren Meyers, Eyal Zandberg, 2011; 2014; 2023; Motti Neiger, 2024), а також колективу авторів контroversійної збірки “Журналістика і пам’ять” за редакцією Барбі Зелізер і Керен Тененбойм-Вайнблатт (Barbie Zelizer, Keren Tenenboim-Weinblatt, 2014), які об’єднали провідних австралійських, британських, ізраїльських і американських науковців у галузі журналістикознавства та досліджень пам’яті з метою окреслити складність та неоднозначність розуміння журналістики як “найпублічнішої, найпоширенішої, найтоншої мембрани соціальної пам’яті” та засобу “некомеморативної культурної пам’яті” (саме так визначає журналістику американський соціолог Майкл Шадсон (Michael Schudson, 2014), проаналізувати способи, якими журналістика і пам’ять взаємно підтримують, підривають, відновлюють та кидають виклик одне одному.

Теоретичне підґрунтя, закладене у цих працях, окреслює контури пограничної знанневої території між Memory Studies і Media Studies, сприяючи інституціоналізації окремої

дослідницької гілки, що зосереджується на проблематиці *цифрової пам’яті* (Digital Memory) – медіатизованих форм конструювання колективної пам’яті в умовах мережевого суспільства. Ключовими для осмислення *взаємних кореляцій між пам’яттю та соціальними медіа*, зокрема невичерпному переліку факторів, пов’язаних з використанням соцмереж, що можуть (або, навпаки, не можуть) формувати та розвивати колективну пам’ять, є праці “Зберегти як... цифрові спогади” (Joanne Garde-Hansen, Andrew Hoskins, Anna Reading, 2009), “Пам’ять у медіатизованому світі: пригадування та реконструкція” (Andrea Hajek, Christine Lohmeier, Christian Pentzold, 2016); “Алгоритмічна пам’ять і право бути забутим в Інтернеті” (Elena Esposito, 2017); “Цифрові студії пам’яті: медійні форми репрезентації минулого в умовах переходу” (Andrew Hoskins, 2017b), “Пошук в Інтернеті як мнемонічна практика” (Andrei Zavadski, Florian Toepfl, 2019), “Теоретизуючи медіапам’ять: шість елементів, що визначають роль медіа у формуванні колективної пам’яті в цифрову епоху” (Motti Neiger, 2020), “Колективна пам’ять і соціальні медіа: формування нової історичної свідомості в цифрову добу?” (Thomas Birkner, André Donk, 2020), “Переосмислення пам’яті: цифрові медіа та нова поліфонія пам’яті” (Christian Schwarzenegger, Christine Lohmeier, 2020), “Медіасвідчення та самозапис у пам’яті соціальних мереж” (Lital Henig and Tobias Ebbrecht-Hartmann, 2022), “Онлайн-пам’ять” (Qi Wang, 2022), “Соціальні медіа та колективна пам’ять” (Charles B. Stone, 2025) та ін.

Одним із яскравих свідчень стрімкого розвитку цього напрямку є міждисциплінарні дискусії серед провідних представників гуманітарного ком’юніті, дослідження яких представлені в міжнародному журналі “Пам’ять, розум і медіа” (*Memory, Mind & Media*), що видається під егідою Кембриджського університету за редакцією Ендрю Госкінса і Ці Ван (Andrew Hoskins and Qi Wang, 2023–2026). Поєднуючи когнітивні та соціокультурні підходи до вивчення пам’яті та забуття в цифрову епоху, автори цього наукового ком’юніті досліджують вплив медіатехнологій на індивідуальне, соціальне та культурне запам’ятовування та забування.

Мета дослідження – визначення ключових тематичних напрямів концептуалізації теми

медіапам'яті та війни в епоху диджитал як предмета сучасних культурологічних досліджень.

Виклад основного матеріалу. У контексті культурологічного дослідження теми медіапам'яті та війни в епоху диджитал особливу концептуальну значущість має окрема гілка теоретичних розвідок, спрямованих на осмислення *взаємозв'язку пам'яті і війни*. Безумовними класиками тут є американські культурологи та історики Пол Фасселл, автор праці “Велика війна та сучасна пам'ять”, в якій розкрито значення літературних слідів і свідчень Першої світової війни для сучасної пам'яті (Paul Fussell, 2012) і Джей Вінтер, автор глибоких і зворушливих книг “Згадуючи війну: Велика війна між пам'яттю та історією” та “Місця пам'яті, місця жалоби”, що мають фундаментальне значення для розуміння особливостей конструювання пам'яті про війну (Jay Murray Winter, 2006; 2014), а також британська історикня культури Дебра Ремзі, авторка ґрунтовних праць, присвячених проблемам медіарепрезентацій пам'яті про Другу світову війну і формуванню воєнних архівів (Debra Ramsay, 2017; 2023). Втім, націленими на розуміння ходу європейської історії ХХ століття історико-культурологічними розвідками особливостей воєнної пам'яті, що репрезентована у літературних свідченнях і візуальних медіа, не обмежується складний ландшафт сучасних студій воєнної медіапам'яті.

Численні теоретичні дослідження пам'яті про війну і війн пам'яті ХХІ століття розвиваються в декількох тематичних напрямках, з яких найбільш значущими є, по-перше, аналіз *інституційно-політичних аспектів* формування політик воєнної пам'яті та комеморації, що спирається на історичні, соціополітичні та культурологічні підходи до розуміння мнемонічних стратегій та ідеологічних наративів вшанування пам'яті про війну, ритуалів і практик канонізації історичного досвіду, музеєфікації та меморіалізації пам'яті про військові події, геноцид і тероризм (Timothy G. Ashplant, Graham Dawson, Michael Roper, 2000; Paul Gough, 2008; Michael Keren, Holger H. Herwig, 2009; Brad West, 2016 та ін.); по-друге, дослідження *просторово-символічних аспектів* розуміння “місць пам'яті” про війну та їхній зв'язок з ідентичністю, що долають теоретичні розриви між метаконцепціями пам'яті та місця з позицій

соціальної психології, культурної та міської географії через аналіз “спатіалізації пам'яті” у формуванні просторових і наративних стратегій контекстуалізації воєнних спогадів про втрати, травми, конфлікти та страждання (Jay Winter, 2008; Danielle Drozdowski, Sarah De Nardi, & Emma Waterton, 2016; Anett Árvay, Kenneth E. Foote, 2020 та ін.); по-третє, дослідження *проблематики травматичної пам'яті та постпам'яті*, що інтегрують психоаналітичну теорію, культурологію та наративний аналіз, розглядаючи війну як подію радикального розриву, який породжує “негативну присутність” минулого в сучасності: тут слід відзначити концепт травматичного свідчення, що розвинула Кеті Карут у книзі “Непривласнений досвід: травма, наратив та історія”, де травма постає як повторювана, неасимільована подія (Cathy Caruth, 2016), поняття постпам'яті, що описує міжпоколінневу передачу травматичного досвіду, сформульоване Маріанною Гірш у працях “Сімейні рамки: фотографія, наратив і постпам'ять” та “Покоління постпам'яті: письмо та візуальна культура після Голокосту” (Marianne Hirsch, 2016), аналіз “мов травм” у їхньому зв'язку з пам'яттю в колективній монографії “Мови травми: історія, пам'ять і медіа” (Peter Leese, Jason Crouthamel, and Julia Barbara Köhne, 2021) та проблематику культурної травми як соціального процесу артикуляції колективного болю Джеффри Александера, представлену в його ґрунтовній роботі “Культурна травма і колективна ідентичність” (Jeffrey C. Alexander, 2005). У цій оптиці війна розглядається як подія, що формує афективні спільноти пам'яті, репрезентується через наративи свідчення та водночас чинить опір повній символічній інтеграції.

Окремо слід згадати і такі напрями розробки проблематики взаємних кореляцій війни і пам'яті, де пам'ять концептуалізується з точки зору її політичної інструменталізації як поле боротьби (memory wars, mnemonic battles): простір дискурсивної гегемонії та символічного капіталу, коли конкуруючі актори – держави, еліти, громадські рухи – змагаються за контроль над інтерпретацією минулого, а також теоретичні розробки у галузі геополітики воєнної пам'яті, де пам'ять розглядається як елемент міжнародних відносин та інформаційної війни, а війна осмислюється як тривалий мнемонічний

конфлікт, де контроль над інтерпретацією минулого стає частиною стратегічної боротьби за символічний суверенітет.

Іншим важливим підґрунтям для розв'язання досліджуваної нами проблематики є серія теоретичних розвідок, присвячених *взаємозв'язку війни і медіа*. Давно минули часи релятивізації істини, коли Жан Бодріяр, вдаючись до інтелектуальної розкоші філософських “ігор у бісер”, з легкістю ставив під сумнів медіатизовану реальність війни 1991 року у Перській затоці (згадаймо його знамениту темпоральну тріаду: “Війни в Затоці не буде”, “Чи справді йде Війна в Затоці?” та “Війни в Затоці не було” (Jean Baudrillard, 2012), жонглював медіаілюзіями та ефектами “дереалізації реальності” терористичної атаки на США 11 вересня 2001 року, перетворюючи справжні події на якусь “божевільну виставу”, що продюсується в медіа, – нескінченну “гру з фантомами”, що є ознакою “диджитальної війни” (William Merrin, 2005; 2018). “Віртуальні перемоги і медіацинізм” – так кілька років потому Філіп Хаммонд, один із відомих дослідників діалектики медіа і війни в епоху постмодерну, охрестив стратегію переродження одного з медіацентрів у столиці Катару, Досі, на початку війни в Іраку на своєрідний “театр абсурду”, де панувала “сюрреалістична атмосфера” підміни реальної війни її медіасимулякрами (Philip Hammond, 2007). “Війна – це не пекло, це розвага”: таку назву мала збірка досліджень, присвячених репрезентації конфліктів у візуальних медіа (Rikke Schubart, Fabian Virchow, Debra White-Stanley, 2009), а Роджер Шталь навіть наполягав на необхідності введення до наукового обігу поняття “мілітейнмент” (Roger Stahl, 2009) як контамінації ідеології мілітаризму та індустрії розваг – всюдисущого ентертейменту.

В епоху after-post, alter-, post-post... і meta-модерну роздуми більшості теоретиків медіавійн “кінця прекрасної епохи” постмодерну здаються хіба що невагомою ажурною пряжею слів про “владні дискурси” і “пошуки ідентичності” у гібридних “онтологіях війни і миру”, що зависли в повітрі невизначеностей (Борис Парахонський, Галина Яворська, 2019). Спектр тематичних напрямів досліджень, спрямованих на визначення специфіки взаємних кореляцій між концептами “медіа” і “війна”, навіть якщо триматися хронологічних рамок усього

лише останніх трьох десятиліть, є невірогідно широким і строкатим: тут є свої академічні докси, теоретичні школи і звісно ж, свої класики, такі як, наприклад, крім вже згаданих нами вище, Філіп М. Тейлор (Philip M. Taylor, 1998), Річард Мінітер (Richard Minter, 2005), (Denis McQuail, 2006), Томас Рід (Thomas Rid, 2007), Пол М. Харідакіс, Барбара С. Гугенберг і Стенлі Т. Верден (Paul M. Haridakis, Barbara S. Hugenberg, Stanley T. Wearden, 2009), Ендрю Госкінс і Бен О'Лафлін (Andrew Hoskins, Ben O'Loughlin, 2010; Andrew Hoskins, 2021), Сьюзан Л. Карратерс (Susan L. Carruthers, 2011, Дар'я Фабіянич, Крістіан Шпар і Владимир Златарські (Darija Fabijanić, Christian Spahr, Vladimir Zlatarsky, 2016), Джек Кешілл (Jack Cashill, 2025), Девід Пакман (David Pakman, 2026) і багато інших.

Їхні праці, присвячені різноманітним аспектам зв'язку медіа і війни, не слід плутати з дослідженнями “медіавійн”: інформаційних баталій у цифровому медіапросторі, що відбуваються перманентно й у мирні часи. Йдеться саме про розвідки, присвячені аналізу (дез)інформаційної та пропагандистської функції медіа у воєнних зіткненнях (будь то В'єтнамська, Арабо-Ізраїльська, Фолклендська, Афганська, Іракська, Лівійська чи Сирійська війни), формування воєнних наративів і контрнاراتивів, класифікації медіафейків і медіаміфів під час воєнних дій, а також специфіки маніпуляцій, до яких вдаються уряди, використовуючи медіа для підтримки своїх військових зусиль, коли медіаконтент створюється з метою інформувати, переконувати, направляти аудиторії чи маніпулювати ними.

Вищезгадані дослідження знайшли відображення в багаторічній теоретичній дискусії, матеріали і результати якої представлені у міжнародному журналі “Медіа, війна і конфлікт” (*Media, War & Conflict*), присвяченому мінливій арені війн, репрезентованих у медіа початку XXI століття (Maltby, S., Mitra, S., O'Loughlin, B., Parry, K., & Stupart, R., 2008–2026). У цьому заснованому Сарою Молтбі у 2008 році інтердисциплінарному журналі, що видається одним із провідних глобальних академічних видавців у сфері соціогуманітарних наук, SAGE Publications, представлено дослідження соціально-політичних, культурних і технологічних трансформацій у способах ведення, підсумках

і наслідках війни, що функціонує в умовах інтенсивної медіатизації, а одна із тематичних рубрик: *Memory, Commemoration and Archives* – спеціально присвячена медіапам’яті.

Військові конфлікти XXI століття потребують нового розуміння. Вони відбуваються в екранному задзеркалі, це “війни у смартфонах”. Ось лише декілька характерних назв праць, присвячених зв’язку війни і медіа в епоху диджитал: “Онлайн-спогади, цифрові конфлікти та кібердотик війни” (Adi Kuntsman, 2010); “Цифровий мілітаризм” (Adi Kuntsman, Rebecca L. Stein, 2015); “Радикальна війна: дані, увага та контроль у XXI столітті” (Matthew Ford and Andrew Hoskins, 2022). У цілому, ці фундаментальні дослідження дозволяють окреслити межі критичної парадигми розуміння провідної ролі медіа у репрезентації–містифікації–міфологізації–продовженні–вирішенні військових конфліктів диджитальні ери, переконуючи в тому, що симбіотичний зв’язок між медіа та війною є таким же важливим для розуміння, як і сама війна.

Жорстка українська реальність після Бучі та Маріуполя змушує піддавати ревізії ці інтелектуальні напрацювання і шукати свої власні рішення, спираючись на досвід російсько-української війни. Розвідки, спрямовані на розкриття особливостей *взаємозв’язку медіа і війни в Україні*, все частіше виникають як в західному теоретичному дискурсі (див., наприклад: Olga Burluyk & Vjosa Musliu, 2023; Anna Näslund & Ramón Reichert, 2024; Michael Gentile, 2025), так і у вітчизняному гуманітарному просторі (Карина Акоюн, 2023; Андрій Бистров, 2025; Тетяна Війтович, 2023; Віктор Легкодух, 2024; Володимир Неживело, 2026; Ольга Примаченко, 2022; Назар Приходько, 2024; Михайло Сорока, 2022; Артур Тат’янченко, 2025 та ін.).

Попри чисельність цих і подібних їм публікацій, присвячених інструментам і способам протидії “інформаційним”, “когнітивним”, “гібридним”, “мережевим” війнам, “кібервійнам” і “інформаційно-психологічним спеопераціям” доби пост-правди в реаліях війни в Україні, рівень концептуальних узагальнень щодо кореляції між концептами “війна” і “медіа” в українському науковому просторі є все ще вкрай недостатнім. І тому в рефлексіях над сучасністю ми мимоволі покликані шукати нові концептуальні підходи до розуміння

ролі війн у медіа і, vice versa, медіа – у війні. Зокрема, малодослідженим залишається мнемонічний вимір цієї теми.

Своєрідними виключеннями є рідкісні праці у цьому напрямі вітчизняних авторів, як англомовні: Світлани Кот, Аліни Мозолєвської та Ольги Поліщук (Svitlana Kot, Alina Mozolevska, Olha Polishchuk, 2024); Оксани Худошник, Олександра Крупського і Наталії Стирник (Oksana Hudoshnyk, Oleksandr Krupskiy, Nataliia Styrnik, 2025); Валентини Хархун (Valentyna Kharkhun, 2025), Станіслави Зайцевої, Ольги Добродум, Максима Єніна і Наміга Ісазаде (Stanislava Zaitseva, Olga Dobrodum, Maksym Yenin, Namig Isazade, 2025), так і україномовні (Богдан Черномаз, 2018; Олег Морозов, 2024; Олена Романенко, 2024 Тетяна Ковальова, Юрій Зубахін, Сергій Ковальов, 2025 та ін.).

Безумовно, мнемонічні практики російсько-української війни, що реалізуються в режимі реального часу і формують неупорядковані веб-архіви у мережевому просторі нескінченного потоку шокуючих новин, моторошних візуальних образів, жажливих історій і трагічних свідчень, потребують ретельного міждисциплінарного аналізу на перетині філософських, соціопсихологічних, історико-культурних, медіатеоретичних, нейропсихологічних, візуально-антропологічних і геополітичних досліджень, і тільки такий синкретизис може закласти основи формування інтегративної стратегії культурологічних рефлексій над проблемою медіатизованої воєнної пам’яті в реаліях російської агресії проти України.

Висновки. Основні результати проведеного дослідження полягають у визначенні трьох ключових тематичних напрямів концептуалізації теми медіапам’яті та війни в епоху диджитал як предмета сучасних культурологічних студій: 1) медіатизованої пам’яті на перетині між Media Studies і Memory Studies, 2) “диджитальної війни” на межі медіазнавства і досліджень у галузі воєнних конфліктів, 3) воєнної пам’яті у її різноманітних аспектах: інституційно-політичному, просторово-символічному, посттравматичному та ін.

Підсумовуючи, зазначимо, що в дискурсі сучасної гуманітаристики аналітичні розробки з проблематики медіапам’яті про війну стрімко розвиваються. Однак не дивлячись

на те, що окремі аспекти цього неосяжного теоретичного поля є ретельно дослідженими, у цілому концептуальний ландшафт культурологічного розуміння того, як пов'язані між собою медіа, пам'ять і війна в епоху

диджитал, зокрема війна росії проти України, є диверсифікованим і фрагментарним, що зумовлює необхідність проведення нових дослідницьких розвідок і пошуків нових ракурсів аналізу.

Список використаних джерел:

- Акопян, К. А. (2023). Медіаетика воєнного часу: військова журналістика в українсько-російській війні. *Functioning of the Ukrainian media during martial law in Ukraine: scientific monograph* (с. 5–18). Riga: Publishing House “Baltija Publishing”. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-270-8-1>.
- Бистров, А. (2025). Трансформація поняття “криза” для медіа в умовах війни Росії проти України. *Синopsis: текст, контекст, медіа*, 31(3), 208–214. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2025.3.9>.
- Війтович, Т. (2023). Медійний простір у часи війни: суспільно-економічний аспект. Файвішенко, Д. С., Шкуров Є. В. (ред.). *Україна у просторі соціальних комунікацій: суспільство, медіа, рефлексії війни (до річниці героїчного спротиву російському вторгненню)*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 27–28 лют. 2023 р.). (с. 62–66). Київ: Держ. торг.-екон. ун-т.
- Ковальова, Т., Зубахін, Ю., Ковальов, С. (2025). Медіасторителінг і пам'ять війни: нарративні стратегії комоєрації. *Образ*, 2(48), 13–20. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2\(48\)-13-20](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2(48)-13-20).
- Легкодух, В. В. (2024). Роль інформаційної війни у російсько-українському конфлікті: аналіз впливу медіа. *Актуальні питання у сучасній науці*, 2(20), 866–876. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2\(20\)-866-876](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2(20)-866-876).
- Морозов, О. (2024). Між самовіктимізацією і спільною пам'яттю: війна Росії проти України в російських незалежних медіа (пер. з англ. Юрія Шаповала). *Політичні дослідження*, 2(8), 94–110. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-5>.
- Неживело, В. (2026). Медіа в контексті російської інформаційно-психологічної війни проти України. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 58, 65–76. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.58.13911>.
- Нора, П. (2014). *Теперішнє, нація, пам'ять* (пер. фр. А. Репи). Київ: Кліо.
- Парахонський, Б. О., Яворська, Г. М. (2019). *Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл: монографія*. Київ: НІСД.
- Примаченко, О. (2022). Діяльність медіа в Україні в умовах війни. *Scientific Collection 'InterConf'*, 120, 98–101.
- Приходько, Н. (2024). Травми війни та культурні ідентичності: візуальні медіа в українському контексті. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*, 28, 109–118. <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2024-14-28-109-118>.
- Романенко, О. (2024). Війна і пам'ять: трансформація нарративних меморіальних практик. *Філологічні науки: збірник наукових праць. Літературний процес: методологія, імена, тенденції*, 24, 114–122. <https://doi.org/10.28925/2412-2475.2024.24.12>.
- Сорока, М. (2022). Журналісти на війні. Документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика. Київ: Фоліо.
- Тат'янченко, А. (2025). Трансформація українського медіапростору в умовах війни: виклики та перспективи конвергенції. *Обрії друкарства*, 2(18), 148–162. [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2025.2\(18\).343702](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2025.2(18).343702).
- Чорномаз, Б. (2018). Національна пам'ять і менталітет в інформаційній війні. *Емінак. Scientific Quarterly Journal*, 2(24), 79–86.
- Alexander, J. C. (2005). Cultural Trauma and Collective Identity. In Alexander, J. C. *The meanings of social life: A cultural sociology* (pp. 85–108). New York: Oxford University Press.
- Ashplant, T. G., Dawson, G., & Roper, M. (Eds.). (2000). *The politics of war memory and commemoration: Contexts, Structures and Dynamics*. (Routledge Studies in Memory and Narrative). London: Routledge.
- Assmann, A. (2011). *Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Assmann, J. (2011). *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Árvey, A., Foote, K. (2020). The Spatiality of Memoryscapes, Public Memory, and Commemoration. In Nardi, S. D., Orange, H., High, S., & Koskinen-Koivisto, E. (Eds.). *The Routledge Handbook of Memory and Place* (pp. 129–137). New York, NY: Routledge.
- Baudrillard, J. (2012). *The Gulf War Did Not Take* (transl. from fr. by Paul Patton). Sydney: Power Publications.
- Birkner, T., Donk, A. (2020). Collective memory and social media: fostering a new historical consciousness in the digital age? *Memory Studies*, 13(4), 367–383. <https://doi.org/10.1177/1750698017750012>.

- Burlyuk, O., Musliu, V. (2023). The Responsibility to Remain Silent? On the Politics of Knowledge Production, Expertise and (Self-)Reflection in Russia's War against Ukraine. *Journal of International Relations and Development*, 26, 605–618. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41268-023-00318-x>.
- Caruth, C. (2016). *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History*. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press.
- Carruthers, S. L. (2011). *The Media at War*. 2nd ed. London; New York: Red Globe Press. 344 p.
- Cashill, J. (2025). *Empire of Lies: Big Media's 30-Year War on Truth, 1994–2024*. Independently published.
- Drozdowski, D., Nardi, S. de, & Waterton, E. (2016). *Memory, place and identity: commemoration and remembrance of war and conflict (Routledge Research in Culture, Space and Identity)*. London: Routledge.
- Erll, A. (2011). Media and Memory. In Erll, A. *Memory in Culture* (transl. from Germany by Sara B. Young). (pp. 113–143). New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Erll, A. (2011). Travelling Memory. *Parallax*, 17, 4–18. <https://doi.org/10.1080/13534645.2011.605570>.
- Erll, A. (2025). Media and Memory: The Case of the Odyssey. In Erll, A., Hirst, W. (Eds.). *Cognition, Culture, and Political Momentum: Breaking down the Silos in Collective Memory Research*. (Chapter 18, pp. 245–257). Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197788332.003.0019>.
- Erll, A., Nünning, A. (2008). Cultural memory studies: An introduction. In A. Erll, A., Nünning, A. (Eds.). *Cultural Memory Studies: An Introduction* (pp. 1–18). Berlin; New York: De Gruyter.
- Erll, A., Rigney, A. (Eds.). (2009). *Mediation, remediation, and the dynamics of cultural memory*. (Media and Cultural Memory / Medien und kulturelle Erinnerung. Book 10). Berlin: De Gruyter.
- Esposito, E. (2017). Algorithmic memory and the right to be forgotten on the web. *Big Data & Society*, 4(1), 1–11. <https://doi.org/10.1177/2053951717703996>.
- Fabijanić, D., Spahr, C., Zlatarsky, V. (2016). Ethical choices when journalists go to war. *Conflict reporting in the smartphone era – from budget constraints to information warfare*. (South East Europe Media Program of the Konrad Adenauer Stiftung). Retrieved from <https://ethicaljournalismnetwork.org/ethical-choices-when-journalists-go-to-war-introduction>.
- Ford, M., Hoskins, A. (2022). *Radical War: Data, Attention and Control in the Twenty-First Century*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Fussell, P. (2012). *The Great War and Modern Memory*. New York, NY: Union Square & Co.
- Garde-Hansen, J. (2011). *Media and Memory*. (Media Topics). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.
- Garde-Hansen, J., Chidgey, R. (2024). *Museums, Archives and Protest Memory*. (Palgrave Macmillan Memory Studies). London: Palgrave Macmillan.
- Garde-Hansen, J., Hoskins A., Reading A. (Eds.). (2009). *Save as ... digital memories*. London: Palgrave Macmillan.
- Gentile, M. (2025). War Memorialization and Nation-Building in Ukraine. *Eurasian Geography and Economics*, 66, 765–792. <https://doi.org/10.1080/15387216.2025.2498159>.
- Gough, P. (2008). Commemoration of war. In Graham, B., Howard, P. (Eds.). *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity* (pp. 323–347). London: Routledge.
- Hajek, A., Lohmeier, C., Pentzold, C. (Eds.). (2016). *Memory in a mediated world: remembrance and reconstruction (Palgrave Macmillan Memory Studies)*. London: Palgrave Macmillan.
- Hammond, P. (2007). Virtual victories and media cynicism. In Hammond, P. *Media, War and Postmodernity* (pp. 60–62). London; New York: Routledge.
- Haridakis, P. M., Hugenberg, B. S., Wearden, S. T. (Eds.). (2009). *War and the Media: Essays on News Reporting, Propaganda and Popular Culture*. Jefferson, NC: McFarland.
- Henig, L., Ebbrecht-Hartmann, T. (2022). Witnessing Eva Stories: Media witnessing and self-inscription in social media memory. *New Media & Society*, 24(1), 202–226. <https://doi.org/10.1177/1461444820963805>.
- Hirsch, M. (2012). *Family Frames: Photography, Narrative and Postmemory*. North Charleston, SC: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Hirsch, M. (2012). *The Generation of Postmemory: Writing and Visual Culture After the Holocaust (Gender and Culture Series)*. New York, NY: Columbia University Press.
- Hoskins, A. (2021). Media and compassion after digital war: Why digital media haven't transformed responses to human suffering in contemporary conflict. *International Review of the Red Cross*, 102(913), 117–143. <https://doi.org/10.1017/S1816383121000102>.
- Hoskins, A. (2017). Memory of the multitude: The end of collective memory. In Hoskins, A. (Ed.). *Digital Memory Studies* (pp. 85–109). London; New York: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315637235-4>.
- Hoskins, A., O'Loughlin, B. (2010). *War and Media*. Cambridge, UK: Polity.

- Hoskins, A., Shchelin, P. (2023). The war feed: Digital war in plain sight. *American Behavioral Scientist*, 67(3), 449–463. <https://doi.org/10.1177/00027642221144848>.
- Hoskins, A., Wang, Q. (Eds.). (2023–2026). *Memory, Mind & Media* (vol. 1–4). ISSN: 2635-0238. Cambridge University Press. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/journals/memory-mind-and-media>.
- Hudoshnyk, O., Krupskiy, O. P., Styrnik, N. (2025). Mediatization of Collective Testimonies During the Russian–Ukrainian War 2022–2023. *Communication & Society*, 38(1), 281–297. <https://doi.org/10.15581/003.38.1.021>.
- Keren, M., Herwig, H. H. (2009). *War Memory and Popular Culture: Essays on Modes of Remembrance and Commemoration*. Jefferson, NC: McFarland.
- Kharkhun, V. (2025). Warring Memory: Exhibiting the Russo–Ukrainian War in National Museums. *Nationalities Papers* (Published online by Cambridge University Press), 1–25. <https://doi.org/10.1017/nps.2025.10089>.
- Kot, S., Mozolevska, A., Polishchuk, O. (2024). Digital war diaries: Witnessing the 2022 Russian War against Ukraine. *Memory, Mind & Media*, 3, 1–18. <https://doi.org/10.1017/mem.2024.11>.
- Kuntsman, A. (2010). Online Memories, Digital Conflicts and the Cybertouch of War. *War, Conflict and Commemoration in the Age of Digital Reproduction* (Digital Icons. Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media), 4, 1–12.
- Kuntsman, A., Stein, R. L. (2015). *Digital Militarism: Israel's Occupation in the Social Media Age* (Stanford Studies in Middle Eastern and Islamic Societies and Cultures). Redwood City, CA: Stanford University Press.
- Leese, P., Crouthamel, J., Köhne, J. B. (Eds.). (2021). *Languages of Trauma: History, Memory, and Media*. Toronto: University of Toronto Press.
- Maltby, S., Mitra, S., O'Loughlin, B., Parry, K., & Stupart, R. (Eds.). (2008–2026). *Media, War & Conflict*. ISSN: 1750-6360. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/overview-metric/MWC>.
- McQuail, D. (2006). On the mediatization of war: A review article. *International Communication Gazette*, 68(2), 107–118. <https://doi.org/10.1177/1748048506062227>.
- Merrin, W. (2018). *Digital War: A Critical Introduction*. London: Routledge.
- Merrin, W. (2005). To play with phantoms: Jean Baudrillard and the evil demon of the simulacrum. In Merrin, W. *Baudrillard and the Media: A Critical Introduction* (pp. 85–111). London; New York: Routledge.
- Meyers, O., Neiger, M., Zandberg, E. (2014). *Communicating Awe: Media Memory and Holocaust Commemoration* (Palgrave Macmillan Memory Studies). London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137325242>.
- Minter, R. (2005). *22 Media Myths That Undermine the War on Terror*. Washington, DC: Regnery Publishing.
- Näslund, A., Reichert, R. (2024). Media Strategies and Visual Politics during the Full-Scale Attack of Russia on Ukraine (Transcript Verlag, 2025). *Digital Culture and Society*, 10(1), 7–14. <https://doi.org/10.14361/dcs-2024-0102>.
- Neiger, M. (2024). Media Memory. In *The Palgrave Encyclopedia of Memory Studies* (pp. 1–6). London; New York: Springer Nature Switzerland. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-93789-8_58-1.
- Neiger, M. (2020). Theorizing media memory: six elements defining the role of the media in shaping collective memory in the digital age. *Sociology Compass*, 14(5), e12782. <https://doi.org/10.1111/soc4.12782>.
- Neiger, M., Meyers, O., Ben-David, A. (2023). Tweeting the holocaust: social media discourse between reverence, exploitation, and simulacra. *Journal of Communication*, 73(3), 222–234. <https://doi.org/10.1093/joc/jqad010>.
- Neiger, M., Meyers, O., Zandberg, E. (Eds.). (2011). *On Media Memory: Collective Memory in a New Media Age* (Palgrave Macmillan Memory Studies). London: Palgrave Macmillan.
- Ramsay, D. (2017). *American Media and the Memory of World War II* (Routledge Research in Cultural and Media Studies). London; New York: Routledge.
- Ramsay, D. (2023). *Archives of War: Technology, Emotion and History*. (Media, War and Security). London: Routledge.
- Rid, T. (2007). *War and Media Operations: The US Military and the Press from Vietnam to Iraq* (Routledge Military Studies). London; New York: Routledge.
- Schubart, R., Virchow, F., White-Stanley, D. (2009). *War Isn't Hell, It's Entertainment: Essays on Visual Media and the Representation of Conflict*. Jefferson, NC: McFarland.
- Schudson, M. (2014). Journalism as a vehicle of non-commemorative cultural memory. In Zelizer, B., Tenenboim-Weinblatt, K. (Eds.). *Journalism and memory* (pp. 85–96). London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137263940_6.
- Schwarzenegger, C., Lohmeier, C. (2020). Reimagining memory: digital media and a new polyphony of memory. In Filimowicz, M., Tzankova, V. (Eds.). *Reimagining communication: experience* (pp. 132–146). New York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351015356-8>.
- Stahl, R. (2009). *Militainment, Inc.: War, Media, and Popular Culture*. London; New York: Routledge.

Stone, Ch. B. (2025). Social Media and Collective Memory. In Erll, A., Hirst, W. (Eds.). *Cognition, Culture, and Political Momentum: Breaking down the Silos in Collective Memory Research* (chapter 21, pp. 284–296). Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197788332.003.0022>.

Pakman, D. (2026). *Pay Attention: How the Algorithms and Media Wars Are Suppressing Truth and Rewiring Your Brain*. New York, NY: Harper.

Taylor, P. M. (1998). *War and the Media: Propaganda and persuasion in the Gulf War* (Revised ed.). Manchester: Manchester University Press.

Wang, Q. (2022). *Memory Online*. London: Routledge.

West, B. (2016). *War memory and commemoration* (Memory Studies: Global Constellations). London: Routledge.

Winter, J. (2006). *Remembering War: The Great War Between Memory and History in the Twentieth Century*. New Haven, CT: Yale University Press.

Winter, J. (2014). *Sites of Memory, Sites of Mourning: The Great War in European Cultural History* (Canto Classics). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Winter, J. (2008). Sites of Memory and the Shadow of War. In Erll, A., Nünning, A. (Eds.). *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook* (pp. 61–74). Berlin; New York: Walter de Gruyter.

Zaitseva, S., Dobrodum, O., Yenin, M., Isazade, N. (2025). Digital War Narratives and Media Practices Within the Ukrainian Media Field. *Proceedings of Azerbaijan High Technical Educational Institutions Journal*, 1–12. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5315716.

Zavadski, A., Toepfl, F. (2019). Querying the Internet as a mnemonic practice: how search engines mediate four types of past events in Russia. *Media, Culture & Society*, 41(1), 21–37. <https://doi.org/10.1177/0163443718764565>.

Zelizer, B., Tenenboim-Weinblatt, K. (Eds.). (2014). *Journalism and memory* (Palgrave Macmillan Memory Studies). London: Palgrave Macmillan.

References:

Akopian, K. A. (2023). Mediaetyka voiennoho chasu: viiskova zhurnalistyka v ukrainsko-rosiiskii viini [Media ethics in wartime: military journalism in the Ukrainian-Russian war]. *Functioning of the Ukrainian media during martial law in Ukraine: scientific monograph* (pp. 5–18). Riga: Publishing House “Baltija Publishing”. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-270-8-1> [in Ukrainian].

Bystrov, A. (2025). Transformatsiia poniattia “kryza” dlia media v umovakh viiny Rosii proty Ukrainy [The transformation of the concept of “crisis” for media in the context of Russia’s war against Ukraine]. *Synopsys: tekst, kontekst, media*, 31(3), 208–214. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2025.3.9> [in Ukrainian].

Viitovych, T. (2023). Mediinyi prostir u chasy viiny: suspilno-ekonomichnyi aspekt [Media space in times of war: the socio-economic aspect]. Faivishenko, D. S., Shkurov, Ye. V. (Red.). *Ukraina u prostori sotsialnykh komunikatsii: suspilstvo, media, refleksii viiny (do richnytsi heroichnoho sprotyvu rosiiskomu vtorhnenniu): materialy Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. (Kyiv, 27–28 liut. 2023)*. (pp. 62–66). Kyiv: Derzh. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].

Kovalova, T., Zubakhin, Yu., Kovalov, S. (2025). Mediastoritelinh i pamiat viiny: naratyvni stratehii komemoratsii [Media storytelling and the memory of war: narrative strategies of commemoration]. *Obraz*, 2(48), 13–20. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2\(48\)-13-20](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2(48)-13-20) [in Ukrainian].

Lehkodukh, V. (2024). Rol informatsiinoi viiny u rosiisko-ukrainskomu konflikti: analiz vplyvu media. [The role of information warfare in the Russian–Ukrainian conflict: an analysis of media influence]. *Aktualni pytannia u suchasni nauksi*, 2(20), 866–876. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2\(20\)-866-876](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2(20)-866-876) [in Ukrainian].

Morozov, O. (2024). Mizh samoviktymizatsiieiu i spilnoiu pamiatuu: viina Rosii proty Ukrainy v rosiiskykh nezalezhnykh media [Between self-victimization and collective memory: russia’s war against Ukraine in russian independent media] (per. z anhl. Yurii Shapovala). *Politychni doslidzhennia*, 2(8). 94–110. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-5> [in Ukrainian].

Nezhyvelo, V. (2026). Media v konteksti rosiiskoi informatsiino-psykholohichnoi viiny proty Ukrainy [Media in the context of russia’s information-psychological war against Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii zhurnalistyka*, 58, 65–76. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.58.13911> [in Ukrainian].

Nora, P. (2014). *Teperishnie, natsiia, pam’iat* [The present, the nation, memory] (per. z fr. A. Riepy). Kyiv: Klio [in Ukrainian].

Parakhonskyi, B. O., Yavorska, H. M. (2019). *Ontolohiia viiny i myru: bezpeka, stratehiia, smysl: monohrafiia* [The Ontology of war and peace: security, strategy, meaning: a monograph]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

Prymachenko, O. (2022). Diialnist media v Ukraini v umovakh viiny [Media activity in Ukraine under conditions of war]. *Scientific Collection ‘InterConf’*, 120, 98–101 [in Ukrainian].

Prykhodko, N. (2024). Travmy viiny ta kulturni identychnosti: vizualni media v ukrainskomu konteksti [War trauma and cultural identities: visual media in the Ukrainian context]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnogo universytetu. Seriya: Filozofia, kulturolohiia, sotsioloziia*, 28, 109–118. <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2024-14-28-109-118>. [in Ukrainian].

Romanenko, O. (2024). Viina i pamiat: transformatsiia naratyvnykh memorialnykh praktyk [War and memory: transformation of narrative memorial practices]. *Filolohichni nauky: zbirnyk naukovykh prats. Literaturnyi protses: metodolohiia, imena, tendentsii*, 24, 114–122. <https://doi.org/10.28925/2412-2475.2024.24.12> [in Ukrainian].

Soroka, M. (2022). Zhurnalisty na viini. Dokumentalni doslidzhennia, khronikalnyi litopys, analityka [Journalists at war. Documentary studies, chronicle records, analytics]. Kyiv: Folio [in Ukrainian].

Tat'ianchenko, A. (2025). Transformatsiia ukrainskoho mediaprostoru v umovakh viiny: vyklyky ta perspektyvy konverhentsii [The transformation of the ukrainian media space in wartime: challenges and prospects of convergence]. *Obrii drukarstva*, 2(18), 148–162. DOI: [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2025.2\(18\).343702](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2025.2(18).343702) [in Ukrainian].

Chornomaz, B. (2018). Natsionalna pamiat i mentalitet v informatsiinii viini [National memory and mentality in information warfare]. *Eminak. Scientific Quarterly Journal*, 2(24), 79–86 [in Ukrainian].

Alexander, J. C. (2005). Cultural Trauma and Collective Identity. In Alexander, J. C. *The meanings of social life: A cultural sociology* (pp. 85–108). New York: Oxford University Press.

Ashplant, T. G., Dawson, G., & Roper, M. (Eds.). (2000). The politics of war memory and commemoration: Contexts, Structures and Dynamics. (Routledge Studies in Memory and Narrative). London: Routledge.

Assmann, A. (2011). Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Assmann, J. (2011). Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Arvay, A., Foote, K. (2020). The Spatiality of Memoryscapes, Public Memory, and Commemoration. In Nardi, S. D., Orange, H., High, S., & Koskinen-Koivisto, E. (Eds.). *The Routledge Handbook of Memory and Place* (pp. 129–137). New York, NY: Routledge.

Baudrillard, J. (2012). *The Gulf War Did Not Take* (transl. from fr. by Paul Patton). Sydney: Power Publications.

Birkner, T., Donk, A. (2020). Collective memory and social media: fostering a new historical consciousness in the digital age? *Memory Studies*, 13(4), 367–383. <https://doi.org/10.1177/1750698017750012>.

Burlyuk, O., Musliu, V. (2023). The Responsibility to Remain Silent? On the Politics of Knowledge Production, Expertise and (Self-)Reflection in Russia's War against Ukraine. *Journal of International Relations and Development*, 26, 605–618. <https://doi.org/10.1057/s41268-023-00318-x>.

Caruth, C. (2016). *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History*. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press.

Carruthers, S. L. (2011). *The Media at War*. 2nd ed. London; New York: Red Globe Press. 344 p.

Cashill, J. (2025). *Empire of Lies: Big Media's 30-Year War on Truth, 1994–2024*. Independently published.

Drozdowski, D., Nardi, S. de, & Waterton, E. (2016). *Memory, place and identity: commemoration and remembrance of war and conflict* (Routledge Research in Culture, Space and Identity). London: Routledge.

Erl, A. (2011). Media and Memory. In Erl, A. *Memory in Culture* (transl. from Germany by Sara B. Young). (pp. 113–143). New York, NY: Palgrave Macmillan.

Erl, A. (2011). Travelling Memory. *Parallax*, 17, 4–18. <https://doi.org/10.1080/13534645.2011.605570>.

Erl, A. (2025). Media and Memory: The Case of the Odyssey. In Erl, A., Hirst, W. (Eds.). *Cognition, Culture, and Political Momentum: Breaking down the Silos in Collective Memory Research*. (Chapter 18, pp. 245–257). Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197788332.003.0019>.

Erl, A., Nünning, A. (2008). Cultural memory studies: An introduction. In A. Erl, A., Nuenning, A. (Eds.). *Cultural Memory Studies: An Introduction* (pp. 1–18). Berlin; New York: De Gruyter.

Erl, A., Rigney, A. (Eds.). (2009). *Mediation, remediation, and the dynamics of cultural memory (Media and Cultural Memory / Medien und kulturelle Erinnerung. Book 10)*. Berlin: De Gruyter.

Esposito, E. (2017). Algorithmic memory and the right to be forgotten on the web. *Big Data & Society*, 4(1), 1–11. <https://doi.org/10.1177/2053951717703996>.

Fabijanić, D., Spahr, C., Zlatarsky, V. (2016). Ethical choices when journalists go to war. *Conflict reporting in the smartphone era – from budget constraints to information warfar*. (South East Europe Media Program of the Konrad Adenauer Stiftung). Retrieved from <https://ethicaljournalismnetwork.org/ethical-choices-when-journalists-go-to-war-introduction>.

Ford, M., Hoskins, A. (2022). *Radical War: Data, Attention and Control in the Twenty-First Century*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Fussell, P. (2012). *The Great War and Modern Memory*. New York, NY: Union Square & Co.

- Garde-Hansen, J. (2011). *Media and Memory (Media Topics)*. Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.
- Garde-Hansen, J., Chidgey, R. (2024). *Museums, Archives and Protest Memory (Palgrave Macmillan Memory Studies)*. London: Palgrave Macmillan.
- Garde-Hansen, J., Hoskins A., Reading A. (Eds.). (2009). *Save as ... digital memories*. London: Palgrave Macmillan.
- Gentile, M. (2025). War Memorialization and Nation-Building in Ukraine. *Eurasian Geography and Economics*, 66, 765–792. <https://doi.org/10.1080/15387216.2025.2498159>.
- Gough, P. (2008). Commemoration of war. In Graham, B., Howard, P. (Eds.). *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity* (pp. 323–347). London: Routledge.
- Hajek, A., Lohmeier, C., Pentzold, C. (Eds.). (2016). *Memory in a mediated world: remembrance and reconstruction (Palgrave Macmillan Memory Studies)*. London: Palgrave Macmillan.
- Hammond, P. (2007). Virtual victories and media cynicism. In Hammond, P. *Media, War and Postmodernity* (pp. 60–62). London; New York: Routledge.
- Haridakis, P. M., Hugenberg, B. S., Wearden, S. T. (Eds.). (2009). *War and the Media: Essays on News Reporting, Propaganda and Popular Culture*. Jefferson, NC: McFarland.
- Henig, L., Ebbrecht-Hartmann, T. (2022). Witnessing Eva Stories: Media witnessing and self-inscription in social media memory. *New Media & Society*, 24(1), 202–226. <https://doi.org/10.1177/1461444820963805>.
- Hirsch, M. (2012). *Family Frames: Photography, Narrative and Postmemory*. North Charleston, SC: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Hirsch, M. (2012). *The Generation of Postmemory: Writing and Visual Culture After the Holocaust (Gender and Culture Series)*. New York, NY: Columbia University Press.
- Hoskins, A. (2021). Media and compassion after digital war: Why digital media haven't transformed responses to human suffering in contemporary conflict. *International Review of the Red Cross*, 102(913), 117–143. <https://doi.org/10.1017/S1816383121000102>.
- Hoskins, A. (2017). Memory of the multitude: The end of collective memory. In Hoskins, A. (Ed.). *Digital Memory Studies* (pp. 85–109). London; New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315637235-4>.
- Hoskins, A., O'Loughlin, B. (2010). *War and Media*. Cambridge, UK: Polity.
- Hoskins, A., Shchelin, P. (2023). The war feed: Digital war in plain sight. *American Behavioral Scientist*, 67(3), 449–463. DOI: <https://doi.org/10.1177/00027642221144848>.
- Hoskins, A., Wang, Q. (Eds.). (2023–2026). *Memory, Mind & Media* (vol. 1–4). ISSN: 2635-0238. Cambridge University Press. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/journals/memory-mind-and-media>.
- Hudoshnyk, O., Krupskyi, O. P., Styrnik, N. (2025). Mediatization of Collective Testimonies During the Russian–Ukrainian War 2022–2023. *Communication & Society*, 38(1), 281–297. <https://doi.org/10.15581/003.38.1.021>.
- Keren, M., Herwig, H. H. (2009). *War Memory and Popular Culture: Essays on Modes of Remembrance and Commemoration*. Jefferson, NC: McFarland.
- Kharkhun, V. (2025). Warring Memory: Exhibiting the Russo-Ukrainian War in National Museums. *Nationalities Papers*. (Published online by Cambridge University Press), 1–25. <https://doi.org/10.1017/nps.2025.10089>.
- Kot, S., Mozolevska, A., Polishchuk, O. (2024). Digital war diaries: Witnessing the 2022 Russian War against Ukraine. *Memory, Mind & Media*, 3, 1–18. <https://doi.org/10.1017/mem.2024.11>.
- Kuntsman, A. (2010). Online Memories, Digital Conflicts and the Cybertouch of War. *War, Conflict and Commemoration in the Age of Digital Reproduction (Digital Icons. Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media)*, 4, 1–12.
- Kuntsman, A., Stein, R. L. (2015). *Digital Militarism: Israel's Occupation in the Social Media Age (Stanford Studies in Middle Eastern and Islamic Societies and Cultures)*. Redwood City, CA: Stanford University Press.
- Leese, P., Crouthamel, J., Köhne, J. B. (Eds.). (2021). *Languages of Trauma: History, Memory, and Media*. Toronto: University of Toronto Press.
- Maltby, S., Mitra, S., O'Loughlin, B., Parry, K., & Stupart, R. (Eds.). (2008–2026). *Media, War & Conflict*. ISSN: 1750-6360. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/overview-metric/MWC>.
- McQuail, D. (2006). On the mediatization of war: A review article. *International Communication Gazette*, 68(2), 107–118. <https://doi.org/10.1177/1748048506062227>.
- Merrin, W. (2018). *Digital War: A Critical Introduction*. London: Routledge.
- Merrin, W. (2005). To play with phantoms: Jean Baudrillard and the evil demon of the simulacrum. In Merrin, W. *Baudrillard and the Media: A Critical Introduction* (pp. 85–111). London; New York: Routledge.
- Meyers, O., Neiger, M., Zandberg, E. (2014). *Communicating Awe: Media Memory and Holocaust Commemoration (Palgrave Macmillan Memory Studies)*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137325242>.
- Miniter, R. (2005). *22 Media Myths That Undermine the War on Terror*. Washington, DC: Regnery Publishing.

- Näslund, A., Reichert, R. (2024). Media Strategies and Visual Politics during the Full-Scale Attack of Russia on Ukraine (Transcript Verlag, 2025). *Digital Culture and Society*, 10(1), 7–14. <https://doi.org/10.14361/dcs-2024-0102>.
- Neiger, M. (2024). Media Memory. In *The Palgrave Encyclopedia of Memory Studies*. (pp. 1–6). London; New York: Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-030-93789-8_58-1.
- Neiger, M. (2020). Theorizing media memory: six elements defining the role of the media in shaping collective memory in the digital age. *Sociology Compass*, 14(5), e12782. <https://doi.org/10.1111/soc4.12782>.
- Neiger, M., Meyers, O., Ben-David, A. (2023). Tweeting the holocaust: social media discourse between reverence, exploitation, and simulacra. *Journal of Communication*, 73(3), 222–234. <https://doi.org/10.1093/joc/jqad010>.
- Neiger, M., Meyers, O., Zandberg, E. (Eds.). (2011). *On Media Memory: Collective Memory in a New Media Age* (Palgrave Macmillan Memory Studies). London: Palgrave Macmillan.
- Ramsay, D. (2017). *American Media and the Memory of World War II* (Routledge Research in Cultural and Media Studies). London; New York: Routledge.
- Ramsay, D. (2023). *Archives of War: Technology, Emotion and History* (Media, War and Security). London: Routledge.
- Rid, T. (2007). *War and Media Operations: The US Military and the Press from Vietnam to Iraq* (Routledge Military Studies). London; New York: Routledge.
- Schubart, R., Virchow, F., White-Stanley, D. (2009). *War Isn't Hell, It's Entertainment: Essays on Visual Media and the Representation of Conflict*. Jefferson, NC: McFarland.
- Schudson, M. (2014). Journalism as a vehicle of non-commemorative cultural memory. In Zelizer, B., Tenenboim-Weinblatt, K. (Eds.). *Journalism and memory* (pp. 85–96). London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137263940_6.
- Schwarzenegger, C., Lohmeier, C. (2020). Reimagining memory: digital media and a new polyphony of memory. In Filimowicz, M., Tzankova, V. (Eds.). *Reimagining communication: experience* (pp. 132–146). New York, NY: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781351015356-8>.
- Stahl, R. (2009). *Militainment, Inc.: War, Media, and Popular Culture*. London; New York: Routledge.
- Stone, Ch. B. (2025). Social Media and Collective Memory. In Erll, A., Hirst, W. (Eds.). *Cognition, Culture, and Political Momentum: Breaking down the Silos in Collective Memory Research* (chapter 21, pp. 284–296). Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197788332.003.0022>.
- Pakman, D. (2026). *Pay Attention: How the Algorithms and Media Wars Are Suppressing Truth and Rewiring Your Brain*. New York, NY: Harper.
- Taylor, P. M. (1998). *War and the Media: Propaganda and persuasion in the Gulf War* (Revised ed.). Manchester: Manchester University Press.
- Wang, Q. (2022). *Memory Online*. London: Routledge.
- West, B. (2016). *War memory and commemoration* (Memory Studies: Global Constellations). London: Routledge.
- Winter, J. (2006). *Remembering War: The Great War Between Memory and History in the Twentieth Century*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Winter, J. (2014). *Sites of Memory, Sites of Mourning: The Great War in European Cultural History* (Canto Classics). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Winter, J. (2008). Sites of Memory and the Shadow of War. In Erll, A., Nünning, A. (Eds.). *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook* (pp. 61–74). Berlin; New York: Walter de Gruyter.
- Zaitseva, S., Dobrodum, O., Yenin, M., Isazade, N. (2025). Digital War Narratives and Media Practices Within the Ukrainian Media Field. *Proceedings of Azerbaijan High Technical Educational Institutions Journal*, 1–12. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5315716.
- Zavadski, A., Toepfl, F. (2019). Querying the Internet as a mnemonic practice: how search engines mediate four types of past events in Russia. *Media, Culture & Society*, 41(1), 21–37. <https://doi.org/10.1177/0163443718764565>.
- Zelizer, B., Tenenboim-Weinblatt, K. (Eds.). (2014). *Journalism and memory* (Palgrave Macmillan Memory Studies). London: Palgrave Macmillan.

Дата першого надходження статті до видання: 09.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026